

آتش‌سوزی در جنگل‌ها و مراتع، چالشی جدی در حوزه‌های محیط‌زیست، اقتصاد و امنیت

کشورمان، در حال حاضر، تابستان گرم و خشکی را می‌گذراند و وزش بادهای تند و کند، زمینه را برای بروز آتش‌سوزی‌های پراکنده در جنگل‌ها و مراتع کشور، در سطوح محدود و گاه وسیع فراهم کرده است. البته این پدیده، محدود به کشور ما نیست و آتش‌سوزی‌های متعدد در سراسر دنیا از آمریکا تا اروپا و از اروپا تا آسیای غربی و شرقی در سطوح کم و زیاد و با شدت‌های متفاوت روی می‌دهد. برخی از این آتش‌سوزی‌ها، تصادفی و غیرعمدی و برخی دیگر مظنون به یک اقدام عمدی با هدف خرابکارانه هستند.

با وجود پیشرفت‌های چشمگیر فناوریانه در اطفای آتش‌سوزی‌های جنگل‌ها و مراتع در دنیا، متأسفانه امکان اطفای به‌موقع و به‌هنگام این‌گونه آتش‌سوزی‌ها بسیار کم است، به‌طوری‌که در بسیاری از این موارد، آتش‌سوزی سطح بسیار وسیعی را در بر می‌گیرد و هر آنچه را در این مناطق وجود دارد اعم از گیاهان، جانوران، تأسیسات مختلف و نیز خانه‌های مسکونی از بین می‌برد.

به‌کارگیری انواع تمهیدات مقابله با این آتش‌سوزی‌ها اعم از زمینی و هوایی، در بیشتر موارد، قادر به کنترل آتش‌سوزی نیست و همواره خسارت‌های مالی و جانی زیادی به‌دنبال دارد. ازاین‌رو، تمامی کشورهایی که در معرض این‌گونه آتش‌سوزی‌ها قرار دارند، برای این موضوع اهمیت زیادی قائلند و آن را از ابعاد مختلف زیست‌محیطی، اقتصادی و امنیتی مورد توجه جدی قرار می‌دهند و با فراهم کردن تمهیداتی می‌کوشند آمادگی لازم را برای جلوگیری، مقابله، اطفای و کاهش هرچه بیشتر خسارت‌های احتمالی آن ایجاد کنند.

به‌طورکلی، آتش‌سوزی‌های روی‌داده در جنگل‌ها و مراتع به دو دسته غیرعمدی و عمدی تقسیم می‌شوند. آتش‌سوزی‌های غیرعمدی خود به دو دسته طبیعی و ناشی از خطا یا غفلت بشری و آتش‌سوزی‌های عمدی نیز به دو دسته آتش‌سوزی‌های عمدی با هدف اصلاح شرایط اکوسیستم و آتش‌سوزی‌های عمدی با اهداف کسب منافع شخصی، خرابکارانه، یا تروریستی تقسیم‌بندی می‌شوند.

همه‌ساله شاهد آتش‌سوزی‌هایی در انواع مختلف یادشده در بالا در کشور و نیز در سایر نقاط دنیا هستیم. در سال‌هایی که بهار آن پر باران است، به‌علت رشد سریع و فراوان گونه‌های مختلف گیاهی به‌ویژه گرامینه‌های یک‌ساله، همواره سطح وسیعی از مراتع و نیز جنگل‌های کشور در معرض آتش‌سوزی‌های وسیع قرار می‌گیرند (آتش‌سوزی‌های غیرعمدی ناشی از خطا یا غفلت‌شده). گاهی نیز برخی افراد سودجو برای تصرف اراضی ملی مرتکب این اقدام غیرقانونی می‌شوند و آتش‌سوزی مراتع یا جنگل‌ها را زمینه‌ساز مراحل بعدی تصرف اراضی ملی می‌دانند (آتش‌سوزی‌های عمدی با هدف کسب منافع شخصی).

اما مهم‌ترین و خطرناک‌ترین نوع آتش‌سوزی‌های جنگل‌ها و مراتع، انواع خرابکارانه و تروریستی آن است که بیشتر امنیت ملی کشورها را هدف قرار می‌دهد و دولت‌ها سعی می‌کنند به آن از بعد و منظر امنیتی بنگرند و با آن مقابله کنند.

ابداع و تعریف واژه‌هایی نظیر اکوتروریسم، تروریسم زیست‌محیطی و پایوتروریسم، با وجود تفاوت‌های مفهومی که با هم دارند، همگی برای توضیح و توصیف اقدامات خرابکارانه عمدی در منابع طبیعی، ازجمله آتش‌سوزی به کار برده می‌شوند.

در سال جاری با توجه به شرایط خاص کشور هم از لحاظ نظامی و امنیتی و هم از لحاظ آب‌وهوایی (تابستانی خشک و گرم، همراه با وزش بادهای کم‌بیش زیاد منطقه) ممکن است طمع بدخواهان و دشمنان این مریزوم را برانگیزد تا با ورود به این عرصه تلاش کنند، ضرباتی را به کشور وارد سازند. عرصه‌هایی که متأسفانه در تمامی کشورهای جهان در زمره آسیب‌پذیرترین و بی‌دفاع‌ترین عرصه‌هاست و تجهیزات و امکانات هیچ کشوری، اعم از پیشرفته و غیرپیشرفته، توان مقابله جدی یا صددرصد با آن را ندارد.

ازاین‌رو لازم است نهادهای دست‌اندرکار به‌ویژه سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری کشور و ادارات کل منابع طبیعی و آبخیزداری و نیز سازمان حفاظت محیط‌زیست و واحدهای تابعه استانی آنها، به این امر مهم اهتمام جدی ورزیده و تمام توان خود را برای ایجاد آمادگی هرچه‌بیشتر برای جلوگیری، مقابله، اطفای به‌موقع و درنهایت کاهش میزان خسارت‌های این پدیده خطرناک به کار گیرند.

در این رابطه پیشنهاد می‌شود، دست‌اندرکاران و مسئولان اجرایی در حوزه محیط‌زیست و منابع طبیعی برای مقابله جدی و کارشناسانه با این پدیده، به مقالات و مطالب تحلیلی که در این رابطه منتشر شده و فهرست برخی از آنها در ادامه آمده است، مراجعه نمایند.

علیزاده علی‌آبادی، ع.، ۱۳۹۷. «پایروتروریسم»، آتش‌سوزی عمدی با اهداف خرابکارانه در جنگل‌ها. سومین کنفرانس ملی پدافند غیرعامل در بخش کشاورزی. مجموعه مقالات، صفحه ۱۳۲-۱۴۵.

علیزاده علی‌آبادی، ع. و سیاه‌منصور، ر.، ۱۴۰۱. تحلیلی بر آتش‌سوزی‌های جنگل‌ها و مراتع ایران (اهداف، تبعات و راه‌های پیشگیری). نشریه علمی تحقیقات حمایت و حفاظت جنگل‌ها و مراتع ایران. ۲۰ (۲): ۲۷۳-۲۸۸.

علیزاده علی‌آبادی، ع. و سیاه‌منصور، ر.، ۱۴۰۲. مقدمه‌ای بر پایروتروریسم و حریق در عرصه‌های طبیعی کشور. اولین کنفرانس ملی دفاع زیستی در برابر تهدیدهای بیوتروریسم، ۲۵-۲۶ بهمن‌ماه ۱۴۰۲، دانشگاه لرستان، صفحه ۳۸۰-۳۹۳.

سیاه‌منصور، ر.، علیزاده علی‌آبادی، ع.، کمالی، ن. و محمدیان، ع.، ۱۴۰۲. گریزی به حریق در منابع طبیعی از دیدگاه پدافند غیرعامل. اولین کنفرانس ملی دفاع زیستی در برابر تهدیدهای بیوتروریسم، ۲۵-۲۶ بهمن‌ماه ۱۴۰۲، دانشگاه لرستان، صفحه ۳۹۴-۴۰۳.